

2. SZÁMÚ FÜGGELÉK

Országos védelem alatt álló terület

Makkoshotyka község határában ilyen az 1/1984. (XII. 13.) OKTH. határozattal védetté nyilvánított Zempléni Tájvédelmi Körzet (Z.T.K.) országos jelentőségű természeti területe. Az érintett helyrajzi számokat a mellékelt listákon (adatlapokon) tüntettük fel. A Z.T.K. folyamatban lévő bővítése a következő helyrajzi számokat foglalja magába: 069, 070, 071.

A Zempléni Tájvédelmi Körzet

Hazánk viszonylag érintetlen és háborítatlan területe. Távol esik fővárostól és nagy ipari centrumoktól, s részben ez magyarázza turisztikai feltáratlanságát.

A Hernád, a Bodrog és az országhatár által határolt háromszögnek természetvédelmi szempontból legértékesebb részeit fedi le a Zempléni Tájvédelmi Körzet.

A Zempléni Tájvédelmi Körzet 1984-ben alakult 26 496 hektáron. 18 község (Arka, Boldogkőváralja, Bózsza, Főny, Füzér, Gönc, Göncruszka, Háromhuta, Hollóháza, Kishuta, Komlóska, Makkoshotyka, Mogyoróska, Nagyhuta, Nyíri, Pusztafalu, Regéc, Telkibánya) közigazgatási határát érinti, s ebből 5 község (Háromhuta, Hollóháza, Füzér, Mogyoróska, Regéc) belterülete esik részben vagy egészen a védett területre.

A tájvédelmi körzet jellegét és az ebből adódó gondokat is alapvetően meghatározza az a tény, hogy területének mintegy 85 %-a erdő. Talán éppen ennek köszönhető, hogy relatív nyugalalmát, zavartalanságát mindmáig sikerült megőriznie. S őrzi ezt nemcsak a növény- és állatvilág egységében, de az emberek gondolkodásmódjában, a történelmi múlt iránti tiszteletükben is.

A tájvédelmi körzet két – földrajzilag jól elkülönülő – részre tagolódik. Ezek lényegében a hegység két alapvető tájához tartoznak. Északon a kisebb rész a Nagy-Milic-hegycsoport, míg délen a központi zóna, a háromhutai hegycsoport részeit foglalja magába. A hegység peremvidékei, valamint a Hegyköz medencéje elsősorban az évszázados – s korunkban egyre inkább erősödő – antropogén hatások miatt maradtak ki a tájvédelmi körzetből.

A Zemplén-hegység vulkáni eredetű. Lényegében fiatal, mintegy 12-15 millió éves eruptívumokból áll, melyeket sorozatban a felszínen vagy felszínközeli találunk. A vulkáni működés során kezdetben a riolit, majd az andezit, dácit, illetve ezek tufái jöttek a felszínre. A nagy erejű kitörések révén helyenként 100-200 m vastagságú tufafelhalmozódások keletkeztek. Az időben és anyagában egyaránt változó vulkáni tevékenység a réteges (sztrato) vulkánok egész sorát alakította ki.

A földtani képződmények mai képének kialakításában a legjelentősebb szerep az erózióknak jutott. A tektonikai mozgásoknak megfelelően formálta és formálja ma is a vidék arculatát. Elsősorban tájképileg értékesek a lepusztuló folyamatok által kipreparálódott sziklák (Rákóczi-kő, Pengőkő dácitsziklái), vagy a különböző elválású formák, lávafolyás-szerkezetek (pl. a füzéri várhegy oszlopos elválású kipreparálódott vulkáni dugója, vagy a pusztafalui Tolvaj-hegy részvulkános eredetű sziklataréjai).

A táj geológiai szerkezetét a vulkánok közé benyomult tortonai és szarmata üledékanyagai teszik változatosabbá. A tengervízbe hullott vulkáni tufa többfelé betemette és magába

ágyazta az egykor élt növény- és állatvilág egyedit, helyenként gazdag ősmaradvány-lelőhelyeket alkotva. Ilyenek pl. a kovásodott és elszénesedett fatörzsek, a faopál, a sás- és nádlevél-lenyomatok, a csiga-, a kagyló-, a hal- és rovarmaradványok.

Az egységesnek mondható földtani felépítés ellenére a földfelszín közelében előforduló ásványlelőhelyeken változatos s talán inkább érdekes, mint értékes kőzetanyagot találunk (kvarckristály, jáspis, obszidián, az opálok számtalan színváltozata, stb.) Az értéket a nemesfémbányászat jelentette Telkibánya környékén. Ez a kis falu a XIX. század közepéig a virágzó bányavárosok sorába tartozott.

A dúsabb telérek azonban elfogytak, s a kutatófúrások azóta sem erősítették meg az újabb, gazdaságosan művelhető lelőhelyek létezését. Az arany és ezüst bányászatának tárgyi emlékei – kutatóárkok, tárok – kívül esnek a tájvédelmi körzet határán.

A vidék jellegzetes kőzetfélése a perlit. Ezt a furcsa, morzsolható kőzetet már évszázadokkal ezelőtt is hasznosították itt élő elődeink az üveggyártásban. Magas hőmérsékleten duzzasztva eredeti térfogatának 12-15-szörösét éri el, s ezáltal kiváló szigetelőanyaggá válik. A tájvédelmi körzeten kívül eső pálházai perlitbánya – kapacitását tekintve – Európában a 4. helyen áll.

Érdekes jelenség a hegységben az ún. „kőtengerek” képződése. Kialakulásuk kezdete a jégkorszak idejére tehető, de az eróziós, mállásos folyamatok eredményeképpen napjainkban is tart. Lényege, hogy a viszonylag sekélyebb rétegben megszilárdult andezit a fagy fokozta aprózódás hatására kisebb-nagyobb blokkokra, kőtuskókra esett szét. Ilyenek a Pétermennykövek, a Szarvas-kő, a Pengekő környéke, a boldogkőújfalui kőtenger, stb.

A tájvédelmi körzet területén jellemzően fás növénytársulásokat találunk. ezen belül főbb állományalkotók az őshonos kocsánytalan tölgy, bükk és a gyertyán. A sziklás, kőkibúvásos hegytetőkön a hársas-körises-berkenyész sziklaerdők jelennek meg. Elegyként fordulnak elő a juharok, a vad gyümölcsök és a nyír, mely utóbbi – erdőgazdasági szempontból kevésbé értékes – elegyetlen állományaival mesés tájképi értékű erdőfoltokat alkot. A sebes sodrású hegyi patakok hűsége követője az égeresek kanyargó sötétzöld sávja. Meghatározó szerep jut ma már a mesterségesen betelepített fenyveseknek, melyek egyre nagyobb területet foglalnak el az őshonos fajok rovására.

A hegyi rétek mellett rendkívül gazdag a zárt erdők lágy szárú növényvilága is. A kárpáti bükkösök kora tavaszi, tömegesen fellépő virága az ikrás fogasír, mely hazánkban ezenkívül csak az Aggteleki Nemzeti Parkban fordul elő. A bükkösökben, de a telepített lucfenyvesekben is találkozhatunk a kárpáti lucosöv jellemző körtikefajaival. Itt van az egyvirágú körtike legjelentősebb hazai előfordulása. Az ernyős körtike több száz példányos termőhelye hazánkban génrezervátumnak tekinthető. A savanyú talajokon rendkívül gazdagon tenyésznek a korpafüvek. A kapcsos, a kígyózó, a részeg és lapos korpafüvek helyenként közösen alkotnak szőnyeget. A savanyú rioliton a moháknak mintegy 200 fajtát írták le, s ebben számos olyan van, amely hazánkban csak itt fordul elő. Az üde gyertyános-tölgyesek tavaszi virágzó szőnyeget az ujjas keltike, a galambvirág, a berki és a bogláros szellőrózsa tömege adja. Tölgyesek ritka bennszülött növénye a Schudich tarsóka, amely a terület egykori kiváló erdőmérnökéről kapta nevét.

A száraz tölgyesekben „gyepet alkot” a fekete áfonya, amelynek kiterjedt foltjaiban elszórtan találkozhatunk a nálunk ritkaságnak számító piros bogójú, örökzöld levelű vörös áfonyával.

Táj és élővilágvédelem védett területeken kívül

Természeti Területek

A Bükki Nemzeti Park Igazgatóság szakemberei az 1996. Évi LIII. Tv. 15.§-ában foglaltak alapján felmérték a község határában lévő ún. természeti területeket. Ezek természet közeli állapotokkal jellemezhető, erdő, gyeper, nádas művelési ágú földrészek. Kataszterük elkészült, feldolgozásuk és kihirdetésük folyamatban van. Helyrajzi számaik és térképi nyilvántartásuk jelenleg pontosítás alatt áll, ezért ezeket pótlólagosan fogjuk megküldeni, de addig is általánosságban elmondható, hogy kiterjedésük hozzávetőlegesen megegyezik a Természeti Területekével. Ezeken a területeken nem kívánatos semmi olyan tevékenység, ami a tájképben, a természetes életközösségekben (növénytakasulásokban) és élőhelyekben maradandó károsodást, vagy átalakulást eredményezne. Kérjük ezen területek beillesztését a készülő rendezési tervbe, és figyelembe vételét a külterületi fejlesztések tervezésénél.

Érzékeny természeti területek (ESA/ÉTT)

A 2/2002. (I. 23.) KöM-FVM együttes rendelet 2. számú mellékletében foglaltak alapján Makkoshotyka község határa a Zemplén-hegység fontos ÉTT térsége által érintett terület. Leírását a mellékletek mutatják be, D-i határa a 37. számú főút, vagyis a település teljes közigazgatási területét lefedi.

Különleges madárvédelmi területek (SPA)

A Zempléni-hegység SPA-területének D-i határa a 37. számú főút, vagyis az a település teljes közigazgatási területét lefedi.

Ökológiai Hálózat területei

Makkoshotyka határának a védett területtől É-ra eső ökológiai magterületként funkcionál (térképvázlat).

Egyéb védettségi kategóriák és területek

Makkoshotyka község határában ilyenekről nincs tudomásunk.

A rendezési tervhez a fentieken kívül az alábbi kiegészítő információkat és javaslatokat adjuk.

A különféle védettségi kategóriákba eső, egymást jobbra átfedő területeken (a Természeti Területeken, valamint az ESA/ÉTT és SPA-területeken) nem tartunk kívánatosnak jelentős fejlesztéseket, kiváltképp nem ún. zöldmezős beruházásokat.

A községhatárban természetvédelmi szempontból igen értékes élőhelyeit nem szabad felszabdalni (utakkal, vagy egyéb nyomvonalas létesítményekkel, épületekkel, stb.), művelési águk megváltoztatása nem kívánatos, természetvédelmi szempontból ellenjavallt.

Ugyancsak fontos a hagyományos terület- és tájhasználat fenntartása, az ökológiai alapokon nyugvó extenzív növénytermesztési és állattenyésztési formák megtartása-meghonosítása.

Javasoljuk a település közigazgatási területén található, jelentős számú természeti érték felmérését, azokról egy ún. természeti érték leltár készítését.

A BNP kijelenti, hogy a védendő területek és környezetük, a természetes életközösségek, a tájkép, valamint az élő vízfolyások és az azokat kísérő ökológiai (zöld) folyosók állapotát az

idevágó jogszabályokban (a fent említett 1996. Évi LIII. törvény és a 166/1999. (XI. 19.) kormányrendeletben) biztosított jogköreink alapján minden körülmények között fenn kívánja tartani. Javaslataikat és kikötéseinket a magyar táj- és természetvédelem érdekei sértetlenségének biztosítására tették.

Zempléni – hegység

A terület Borsod-Abaúj-Zemplén megye észak-keleti részén helyezkedik el. Földrajzilag a Központi Zemplén, Abaúj-hegysége, Szerencsi-dombság, Hegyalja, Hegyközi-dombság és a Vitányi-rögök, kistájak alkotják.

A terület határai ÉK-en Sátoraljaújhelytől a 37-es főközlekedési útvonal a Legyesbénye-ig. Innen folytatódva a Legyesbényét Megyaszóval összekötő út a Kaptár-tanya-leágazásáig. A Kaptár, Ingvár, Nagy-répás dombok határai, ahol a mezőgazdasági területekkel találkozik, a mesterségesen kialakított határig. A további határt a tó természetes szegélye adja az ún. Borjú-völgyi útig, majd be Monokig.

A Monokot Goloppal összekötő úttal folytatódik a Szerencs-Hidasnémeti összekötő vasútvonalig. A továbbiakban egészen Zsujta vasútállomásig a vasútvonal tekinthető határnak a nyugati oldalon. Zsujta vasútállomástól a Gönc-Felsőkéked-útvonal, a határig pedig a faluból kivezető földút. A terület északi határát az országhatár képezi.

Földhasználat

A terület jelentős része erdővel borított, ahol a fahasználati és állomány-nevelési módok minden típusával találkozhatunk. Sajnos a korosztályi viszonyok alakulása nem a legkedvezőbb képet mutatja. Hegyalján és a hegység nyugati peremén intenzív és extenzív szőlő- és gyümölcsültetvények találhatók, valamint a szántóföldi növénytermesztés a meghatározó. Ezen területek vetésszerkezete hasonló az országos átlaghoz. A hegyek közékelődő völgyekben is hasonló a gazdálkodás jellege, de nagyobb a legelőterületek aránya. A hegyvidéken, a nagyobb medencékben, valamint a hegylábakon található legelők nem hasznosítottak, vagy az a néhány, amit legeltetnek alulhasznosított. A kaszálók jelentős részét nem használják. Az így felszabadult területeken jelentős erdősítéseket hajtanak végre a tulajdonosok. Ezek a folyamatok nem kedveznek az itt található növénytakasulásoknak.

Természeti értékei

Növényzetének változatosságát a Pannóniai és a Kárpáti flóratartományok találkozása eredményezi sok védett és fokozottan védett fajjal. E takasulásokhoz kapcsolódik sok ritka gerinctelen faj is.

A hegyvidéken az alpesi göte és foltos szalamandra jelentős populációval képviselteti magát. A hüllők közül a keresztes viperát érdemes kiemelni.

Madarak tekintetében kiemelkedő terület a Zemplén, hisz a fokozottan védett, és védett fajok száma és egyed száma hegyvidéki területek közül egyedüli az országban. Jelentős költőállomány található parlagi sasból, uhuból, kígyászölyvből, kövirigóból, harisból. Csak itt költ a szirti sas, uráli bagoly, gatyáskuvik. Említést érdemel erdős területen a vadmacska, hiúz és a farkas.